

Adroddiad i'r	Cabinet
Dyddiad y cyfarfod	24 Ionawr 2023
Aelod/ Swyddog Arweiniol	Y Cynghorydd Gwyneth Ellis, Aelod Arweiniol Cyllid, Perfformiad ac Asedau Strategol
Awdur yr adroddiad	Steve Gadd, Pennaeth Cyllid ac Eiddo
Teitl	Cyllideb 2023/24 - Cynigion Terfynol

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn nodi goblygiadau Setliad Llywodraeth Leol 2023/24 a chynigion i gwblhau'r gyllideb ar gyfer 2023/24.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1 Mae'n ofynnol yn ôl y gyfraith i'r Cyngor bennu cyllideb gytbwys y gellir ei chyflawni cyn dechrau pob blwyddyn ariannol a gosod y lefel o Dreth y Cyngor o ganlyniad i ganiatáu i filiau gael eu hanfon at breswylwyr.

2.2 Darparu trosolwg o broses y gyllideb ac effaith y Setliad Llywodraeth Leol a chymeradwyo'r gyllideb ar gyfer 2023/24, gan gynnwys lefel Treth y Cyngor.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Nodi effaith y Setliad Llywodraeth Leol Drafft 2023/24.

3.2 Bod y Cabinet yn cefnogi'r cynigion a amlinellir yn Atodiad 1, ac y manylir arnynt yn Adran 4, ac yn eu hargymell i'r Cyngor llawn er mwyn llunio'r gyllideb yn derfynol ar gyfer 2023/24.

3.3 Argymell i'r Cyngor y cynnydd cyfartalog arfaethedig o 3.8% yn Nhreth y Cyngor.

3.4 Argymell i'r Cyngor fod awdurdod yn cael ei ddirprwyo i'r Pennaeth Cyllid ac Eiddo mewn ymgynghoriad â'r Aelod Arweiniol Cyllid i addasu'r defnydd o arian sydd wedi'i gynnwys yng nghynigion y gyllideb o hyd at £500k os oes yna symud rhwng ffigyrau'r setliad drafft a'r setliad terfynol er mwyn gallu gosod Treth y Cyngor yn amserol.

3.5 Bod y Cabinet yn cadarnhau ei fod wedi darllen, deall ac ystyried yr Asesiadau o'r Effaith ar Les.

4. Manylion yr adroddiad

4.1 Derbyniodd y cyngor y Setliad Llywodraeth Leol Drafft ar gyfer 2023/24 ar 14 Rhagfyr ac arweiniodd at setliad cadarnhaol o 8.2%, o'i gymharu â chyfartaledd Cymru o 7.9%. Disgwylir y Setliad Terfynol yn gynnar ym mis Mawrth, ond mae Llywodraeth Cymru (LIC) wedi nodi na ddylai fod llawer o newidiadau. O fewn y ffigwr a gyhoeddwyd, cynghorodd LIC:

- Cynnwys yr holl godiadau cyflog ar gyfer swyddi addysgu a swyddi eraill, yn y Grant Cynnal Refeniw.
- Cyfrifoldeb i dalu Cyflog Byw Gwirioneddol i'n Gofal Cymdeithasol ein hunain a Gofal Cymdeithasol yn y sector preifat.

4.2 Mae'r setliad drafft yn cynnwys cynnydd setliad cyfartalog dangosol ychydig yn uwch o 3.0% ar gyfer 2024/25. Er y caiff hyn ei groesawu'n fawr o safbwynt cynllunio, mae'n dangos y bydd angen gwneud penderfyniadau anodd dros y blynyddoedd nesaf.

4.3 Nid oes unrhyw 'drosglwyddiadau i mewn' wedi'u cynnwys yn y setliad drafft.

4.4 Mae cynigion terfynol i gydbwysu cyllideb 2023/24 wedi eu dangos yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn Atodiad 1. Dyma'r prif feysydd o ran twf a phwysau:

- Pwysau cyflog (gan gynnwys effaith net y gostyngiad mewn Yswiriant Gwladol) o £3.269 miliwn
- Chwyddiant prisiau ac ynni o £2.897 miliwn – mae hyn yn cynnwys yr amcangyfrifon diweddaraf o gynnydd mewn ynni a dderbyniwyd ar 22 Rhagfyr (cynnydd o £2.6 miliwn)
- Ardoll y Gwasanaeth Tân o £535k
- Lwfans ar gyfer cynnydd yng Nghynllun Gostyngiad Treth y Cyngor o £350k
- Pwysau chwyddiant ysgolion yn cael eu cydnabod yn swm o £3.936 miliwn

- Pwysau demograffig ysgolion o £310k
- £8.187 miliwn i gydnabod pwysau'r galw a'r rhagolygon mewn Gwasanaethau Cymorth Cymunedol fel rhan o strategaeth hirdymor y cyngor i reoli cyllidebau gofal, yn ogystal â chydabod y rhaglen er mwyn sicrhau y telir y Cyflog Byw Gwirioneddol i'r holl staff gofal
- £2.700 miliwn i gydnabod y pwysau presennol mewn Addysg a Gwasanaethau Plant sy'n ymwneud â Lleoliadau y Tu Allan i'r Sir ac Adennill
- £1.000 miliwn o bwysau i fodloni'r costau cynyddol o fewn Cludiant i'r Ysgol, sy'n dod yn amlwg yn y gweithdrefnau monitro misol
- Cynnydd o £150k mewn costau yswiriant yn ymwneud ag effaith chwyddiant
- Buddsoddiad mewn blaenoriaethau o £0.500 miliwn:
 - Buddsoddiad pellach o £134k mewn Prosiect di-garbon, ar gyfer staff ychwanegol i ymgymryd â'r gwaith angenrheidiol. Mae'r rhaglen yn cynnig defnyddio'r dyraniad presennol o fenthyciad darbodus i ariannu gwariant cyfalaf yn 23/24 oherwydd y gorwariant dros y ddwy flynedd ddiwethaf.
 - Buddsoddiad Cynyddol yn Rhaglen Gyfalaf Priffyrdd fel y cynigir gan y Cyngor (£4 miliwn o gyfalaf) – mae angen amcangyfrif o £235k yn y Gyllideb Cyllid Cyfalaf.
 - Mae hyn yn gadael £131k, sy'n cael ei gynnig i'w ddefnyddio yn ystod y flwyddyn i barhau i ariannu prosiectau cyfalaf yn ystod y flwyddyn (e.e. y rhai a ddygwyd ymlaen gan ymarfer Sganio'r Gorwel neu sy'n dod allan o'r Cynllun Cyfalaf newydd) - byddai £131k yn gyfystyr â £2.2 miliwn o fuddsoddiad cyfalaf.
- Pwysau nad ydynt yn strategol ar y gwasanaeth o £1.282 miliwn - pwysau a gofynion ar gyfer buddsoddiadau a nodwyd gan y gwasanaethau eu hunain, ac maent wedi'u crynhoi yn Atodiad 2.

4.5 Mae'r pwysau a nodwyd uchod yn dod i gyfanswm o £25.116 miliwn. Byddai angen setliad drafft o tua 14.5% er mwyn ariannu'r pwysau hyn i gyd. Mae'r setliad net +8.2% yn cynhyrchu £14.231 miliwn o refeniw ychwanegol gan adael bwlch cyllido o £10.885 miliwn. Mae'r eitemau canlynol wedi eu cynnwys yn y cynigion er mwyn pontio'r bwlch hwnnw:

- Mae arbedion o £1.067 miliwn yn y Gyllideb Ariannu Cyfalaf – nid yw'r rhain yn adlewyrchu gostyngiadau yn y rhaglen gyfalaf, ond yn hytrach defnydd cynyddol o arian parod ac oedi i rai prosiectau.

- Gwerth £1.200 miliwn o Arian at Raid Corfforaethol na ddefnyddiwyd o'r Arian at Raid Covid, a roddwyd o'r neilltu fel rhan o broses y gyllideb y llynedd.
- Mae effaith yr adolygiad actiwaraid pob tair blynedd o Gronfa Bensiynau Clwyd yn golygu fod y Cyngor bellach mewn sefyllfa o warged bach yn hytrach na diffyg sylweddol i'w ad-dalu. Mae hyn yn arwain at arbediad o £3.828 miliwn.
- Mae'r arbedion o ddod â'r Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau yn ôl yn fewnol nawr wedi'u a gellir rhyddhau £300k ychwanegol.
- Gofynnwyd i wasanaethau nodi 1% o arbedion/effeithlonrwydd ac roeddent yn gallu nodi £961k o arbedion fel y nodir isod (ac wedi'i gynnwys yn llawn yn Atodiad 3):
 - Mae Cyllidebau Incwm Ffioedd a Thaliadau wedi bod yn destun chwyddiant yn unol â'r polisi Ffioedd a Thaliadau a gytunwyd sy'n cynyddu incwm allanol o £423k.
 - Gwerth £371k o arbedion sy'n ymwneud â rhyw elfen o newid gwasanaeth.
 - Gwerth £167k o ostyngiadau technegol yn y gyllideb sy'n cael dim effaith ar ddarpariaeth gwasanaeth.
- Gofynnwyd i ysgolion hefyd gynllunio ar gyfer arbedion effeithlonrwydd o 1%, sef cyfanswm o £816k.
- Argymhellir bod Treth y Cyngor yn cynyddu o 3.8%, a fydd yn creu refeniw ychwanegol o £2.713 miliwn, ynghyd â mân newidiadau i Sylfaen Treth y Cyngor. Mae'r lefel hon ar ochr isaf y cynnydd dangosol ar draws Cymru. Mae hefyd yn is na'r cyfartaledd o 4.35% dros y pedair blynedd ddiwethaf.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae rheolaeth effeithiol o gyllidebau'r cyngor a chyflawni strategaeth y gyllideb y cytunwyd arni yn sail i weithgareddau ym mhob maes. Mae'r cynigion yn cynnwys dyraniadau i barhau i gefnogi blaenoriaethau corfforaethol a gwasanaeth.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Nodir y manylion yn Adran 4.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

Mae Asesiadau o Effaith ar Les o ran cynnydd yn Nhreth y Cyngor wedi'u cynnwys yn Atodiad 5.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

Yn ogystal â'r adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Llywodraethu Corfforaethol, cafodd proses y gyllideb ei hystyried gan y Tîm Arwain Strategol, cyfarfodydd Briffio'r Cabinet, Arweinwyr Grŵp a chyfarfodydd Briffio'r Cyngor. Mae'r Fforwm Cyllidebau Ysgolion wedi'i gynnwys yn y cynigion drwy'r flwyddyn. Ymgynghorwyd ag Undebau Llafur drwy'r Cydbwyllgor Ymgynghorol Lleol.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1 Nod y broses gyllidebol yw sicrhau bod y cyngor yn cyflwyno cyllideb gytbwys. Mae'r cynigion yn yr adroddiad hwn yn cynnig dull cytbwys sy'n ystyried egwyddorion proses y gyllideb newydd:

- Anelu i gydnabod ac unioni pwysau o fewn blwyddyn a rhagweld pwysau gwasanaeth gymaint â phosibl er mwyn datblygu cadernid.
- Sicrhau bod gwasanaethau yn cael eu herio i gyflawni gwasanaethau effeithiol, ond i geisio lleihau effaith cynigion ar ddefnyddwyr gwasanaeth a staff.
- Cadw'r cynnydd yn Nhreth y Cyngor mor isel ag sy'n ymarferol bosibl.
- Cyfyngu'r defnydd o Arian Parod sydd ond yn gohirio'r angen i nodi arbedion.
- Cynnal cyllid ar gyfer blaenoriaethau corfforaethol.

9.5 Oherwydd y dyddiad hwyr iawn ar gyfer y Setliad Terfynol, argymhellir bod y Cabinet a'r Cyngor yn dirprwyo awdurdod i'r Pennaeth Cyllid ac Eiddo mewn ymgynghoriad â'r Aelod Arweiniol Cyllid i addasu'r defnydd o arian sydd wedi'i gynnwys yng nghynigion y gyllideb o hyd at £500k. Mae LIC wedi nodi ei bod yn annhebygol y bydd yna unrhyw newidiadau sylweddol, fodd bynnag mae'n synhwyrol cytuno ar gynllun wrth gefn ymlaen llaw.

9.3 Os nad yw'r cynigion yn yr adroddiad hwn yn cael eu derbyn, mae'n rhaid cyflwyno cynigion eraill i gydbwysu'r gyllideb.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae proses y gyllideb ynddi ei hun yn fesur ar gyfer rheoli risg, gyda'r nod o nodi, asesu a chytuno ar gynigion y gyllideb mewn modd sydd wedi ei gynllunio ac sy'n amserol. Byddai methu â chytuno ar y cynigion hyn heb gynnig cynigion posibl eraill, yn peryglu cyflawni cyllideb gytbwys ar gyfer 2023/24.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

Dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972, mae'n ofynnol i awdurdodau lleol wneud trefniadau i weinyddu eu materion ariannol yn briodol.